

Program samoorganiziranja mladih u Primorsko-goranskoj županiji

Roviš D., Jaška Z.

Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ, Rijeka

Sažetak

Cilj i metode. Cilj rada je prikazati program samoorganiziranja mladih, njegovo utemeljenje u javnozdravstvenoj politici Primorsko-goranske županije (PGŽ), te praktične smjernice za organizaciju i provedbu programa. Program je utemeljen na modelu socijalnog razvoja i ima za cilj pružiti mogućnost mladim ljudima da se organiziraju oko aktivnosti slobodnog vremena koje su njima interesantne, ojačati njihove vještine u području samoorganiziranja, projektnog i timskog rada, osigurati podršku lokalne zajednice, javno prepoznavanje i nagradu. Provodi ga interdisciplinarni „Tim za mlade“ u sklopu projekta Zdrave županije Primorsko-goranske regije.

Rezultati. Na području PGŽ od 2003. godine provode se sustavna istraživanja o rizičnim ponašanjima mladih koji pokazuju zabrinjavajuću prisutnost alkohola u srednjim, ali i osnovnim školama. Uzroci takvog nepoželjnog ponašanja dijelom leže u društvenoj okolini tolerantnoj na konzumiranje alkohola i nezadovoljavajućoj ponudi aktivnosti slobodnog vremena. U okviru Plana za Zdravlje, Primorsko-goranska županija namjerava osnažiti mlade lidere koji žele provoditi projekte kreativnog i prosocijalnog angažmana mladih, usmjerene obogaćivanju svakodnevnih životnih iskustava u njihovoj lokalnoj zajednici. Prva ovakva inicijativa provedena je 2003 godine, a neke od 14 prijavljenih grupa i danas su aktivne kao nevladine organizacije. Program samoorganiziranja mladih namijenjen je uzrastu od 13 do 25 godina i njegova osnovna svrha je potaknuti mlade u stvaralačkom činu, od ideje do realizacije. Taj je pristup proaktivan i usmjeren promicanju zdravlja. Na temelju pozitivnih rezultata Tim za mlade ponovno pokreće program u 2010. i 2011. godini. Na Županijski natječaj "Potpora projektima samoorganiziranja mladih u lokalnim zajednicama" 2010. godine prijavilo se 24 grupa mladih sa svojim projektima. Prihvaćeno je 20 projekta, a realizirano njih 17. U njima je djelovalo 125 aktivnih članova grupa, sudjelovalo oko 500 mladih, a broj korisnika njihovih projekata bio je veći od 3.000 osoba.

Zaključak. Uspješnom realizacijom programa smanjuje se izloženost rizičnim ponašanjima i povećava privrženost prosocijalnom, zdravom stilu odrastanja. Tek će se širenjem modela u veći broj zajednica i osiguranjem prilika većem broju mladih ljudi da u

njemu sudjeluje, moći očekivati i značajniji doprinos smanjenju zloupotrebe alkohola i sredstva ovisnosti.

Uvod

Sadržaj provođenja slobodnog vremena bitan je u životima mladih. Taj dio vremena, proveden u budnom stanju, prilika je za istraživanje i eksperimentiranje sa socijalnim ulogama, ponašanjima i idejama. To je prostor za pozitivne doprinose, ali i one negativne. Prilika je za realizaciju vlastite kreativnosti, autonomije, za druženje, zabavu i unapređenje sebe. No isto tako može postati prilika za samodestrukciju, antisocijalna ponašanja, nesnalaženje, neispunjenost i dosadu. Nameće se potreba poraditi na strukturiranju slobodnog vremena mladih radi prevencije nepoželjnih i ugrožavajućih oblika ponašanja.

Samoorganiziranje mladih je program koji se u Primorsko-goranskoj županiji prvi put proveo 2003. godine. Ideja je nastala na temelju istraživanja "Slobodno vrijeme i rizična ponašanja mladih u PGŽ", koje je tijekom 2003. godine proveo prof. Bezinović sa suradnicima.

Rezultati istraživanja pokazali su, da su kod mnogih srednjoškolaca postala uobičajena destruktivna ponašanja: pijenje alkohola (polovina ih redovito konzumira alkohol, a svakog vikenda opija se trećina mladih), pušenje i eksperimentiranje s marihuanom (otprilike trećina) te izloženost vršnjačkom nasilju (četvrtina mladih). Tu sliku još više aktualiziraju podaci o učenicima osnovne škole (u posljednjih godinu dana 20% učenika 8. razreda pili su više od 10 puta, a 35% se i opilo).

Suočena s rastućim problemom zloupotrebe alkohola i droga te nasilja i destruktivnog ponašanja mladih, Primorsko-goranska županija odredila je prevenciju ranog pijenja alkohola kao jedan od pet javnozdravstvenih prioriteta svoje zdravstvene politike. Program "Samoorganiziranje mladih" organizira kao jednu od mjera prevencije rizičnih ponašanja i promocije zdravlja.

Ohrabren dobrim rezultatima u 2003. godine Upravni odjel za zdravstvenu zaštitu i socijalu skrb, u okviru projekta "Zdrava županija" i uz pomoć Tima za mlade, pokrenuo je ponovno 2010. godine provođenje tog programa, koji je nastavio i u 2011. godini.

Program samoorganiziranja polazi od pretpostavke da su mladi ljudi ključni akteri u nalaženju rješenja za probleme s kojima se suočavaju. Programom se želi neposredno ojačati uključene mlade ljude, novim iskustvom i novim vještinama, ali i obogatiti ponudu aktivnosti

slobodnog vremena za širi krug ljudi oko njih. Kroz aktivnosti koje grupe provode želi se uključiti i druge mlade ljude i na taj način smanjiti njihovu izloženost rizičnim ponašanjima, a povećati privrženost zdravom stilu odrastanja. Na taj način program djeluje protektivno i preventivno i doprinosi pozitivnom mentalnom zdravlju mladih.

Dugoročno gledajući, namjera programa je stvoriti uvjete za okupljanje mladih u lokalnim zajednicama u PGŽ, oživjeti društvene aktivnosti u funkciji podizanja kvalitete života mladih, promicanje pozitivnih aspekata života u zajednici i stvaranje mreže organizacija/grupa mladih u lokalnim zajednicama, radi upoznavanja i razmjene ideja i pozitivnih iskustava.

Program samoorganiziranja mladih

Što je samoorganiziranje mladih

Samoorganiziranje mladih je stvaralačko djelovanje u kojem grupe mladih samostalno provode u djelo ideju koju sami osmisle.

Samoorganiziranje mladima može omogućiti samostalnost, zajedništvo, učenje, stvaralački rad. I u tom procesu, od zamišljanja, razmišljanja i djelovanja, oni postaju svjesniji svojih potencijala i osjećaja korisnosti. Sve to pozitivno djeluje na njihovo samopouzdanje, samoostvarenje i mentalno zdravlje.

Program "Samoorganiziranje mladih" -

Program čine projekti koje financira PGŽ, a kreiraju ih i provode grupe mladih ljudi.

Radi se o malim, kratkoročnim projektima, trajanja od 3 do 9 mjeseci, koje grupe samostalno predlažu i realiziraju, bez velikog administrativnog pritiska.

Svrha

Osnovna je svrha Programa pružiti mogućnost mladim ljudima da se organiziraju oko aktivnosti koje su njima zanimljive i koje se tiču njihovih potreba.

Kada mladi nisu zadovoljni situacijom i statusom u svojoj lokalnoj zajednici, treba im pružiti podršku da sami obogaćuju svoj svakodnevni život sadržajima koji će poticati zdrav život, pozitivne vrijednosti, razvoj kompetencija, talenata i kreativnosti.

Dugoročni ciljevi

Stvaranje uvjeta za okupljanje mladih, u lokalnim zajednicama u PGŽ. Razvoj projekata koji promiču pozitivne aspekte života u zajednici, koji jačaju ulogu mladih i

smještaju ih u središte života lokalne zajednice. Stvaranje mreže organizacija/grupa mladih u lokalnim zajednicama, radi upoznavanja i razmjene ideja i pozitivnih iskustava.

Tko ga provodi

U Primorsko-goranskoj županiji ovaj program provodi interdisciplinarni "Tim za mlade" u okviru plana za zdravlje, u sklopu projekta zdrave županije, Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb.

Gdje se projekti realiziraju

Mladi realiziraju svoje projekte u lokalnoj zajednici - tamo gdje žive i provode svoje vrijeme; osnovna i srednja škola, fakultet, naselje, klubovi i slično.

Tko se može prijaviti za sudjelovanje u Programu?

Prijaviti se mogu grupe mladih ljudi (najmanje pet osoba) u dobi od 13 do 25 godina, kojima je stalno boravište na području PGŽ. Grupa ima slobodu i samostalnost predložiti svoj projekt, a također nosi ključnu odgovornost za njegovu organizaciju i provedbu. Mlađi sudionici mogu imati mentora.

Kriteriji selekcije

Nakon završenog natječaja i pristiglih projekata, radna grupa Tima za mlade ima zadatak procijeniti da li projekti zadovoljavaju uvjete te rasporediti sredstva. Rukovodi se sljedećim kriterijima: originalnost ideja, povezivanje, suradnja, umrežavanje, primjenjivost modela. mogućnost dugoročne primjenjivosti, pozitivan učinak na veći broj mladih ljudi, sredine s ograničenim mogućnostima, a pozitivno se ocjenjuje i podrška lokalnih vlasti.

Model samoorganiziranja mladih

Primjenjiv na svim razinama

Model samoorganiziranja mladih, koji provodi i unapređuje PGŽ, moguće je primijeniti u svim sredinama od države, županije, jedinice lokalne samouprave, škole, fakulteta, različitih udruga i organizacija, pa sve do obiteljske sredine.

Osnovna pretpostavka ovog modela je poticaj i podrška djeci i mladim ljudima da sami preuzmu inicijativu za stvaralački rad koji će doprinosti njihovu životu i njihovom zadovoljstvu.

U cijeloj ovoj priči novac nije najvažniji, i nije zamišljeno da pokrije sve troškove projekta koje su mladi osmislili, ali trebao bi omogućiti osnovna sredstva.

Usmjerenost pozitivnom

Model samoorganiziranja mladih treba biti prilagodljiv, usmjeren pozitivnim vrijednostima i otvoren usavršavanju. Svaka generacija mladih donosi nova iskustva i time doprinosi usavršavanju ovog programa.

Mentorski pristup

Djeci i mladima vrijedno je posvetiti vrijeme i osigurati im produktivno zajedništvo u uvjetima pozitivne atmosfere. Omogućiti im slobodu djelovanja, bez uplitanja u njihov kreativni rad, ali uz potrebit nadzor, pomoć i usmjeravanje. Takav pristup će im omogućiti istraživanje, samostalnost, zajedništvo.

Što je razina mentorstava s mladima veća, intenzivnija i prisnija, to će i rezultati u razvoju mladih i očekivanim uspjesima biti veći. Mentorstvo je angažman, posvećenje, nadzor, usmjeravanje i na koncu priznanje.

Jedan od najvažnijih zadataka mentora je biti dobar primjer, djecu učiti misliti, koristiti zdrav razum, samostalno nalaziti rješenja, graditi vrline, biti pozitivan i ne odustati.

Najkraće rečeno mentorstvo znači učenje, usmjeravanje, podržavanje i ljubav .

Potporna zajednica i stupnjevi djelovanja

Program se može provoditi na različitim stupnjevima potpore, od financijske pomoći, organiziranja radionica, pa sve do angažiranog mentorstva:

* Prepoznavanje potreba mladih te želja i odluka da se doprinese njihovim životima kroz pružanje podrške njihovom samostalnom djelovanju:

* Financijska sredstva za osnovni materijal;

* Vođenje od strane interdisciplinarnog tima. Interdisciplinarnost omogućuje širi okvir razmišljanja, više ideja, učinkovitija rješenja;

* Organiziranje edukacija za mlade; kako napisati projekt i prijaviti se na natječaj, kako prezentirati svoj rad kroz poster i kratko usmeno izlaganje i sl.;

* Omogućiti okupljanje mladih i njihovo povezivanje;

* Pomoć u prezentaciji javnosti o rezultatima njihovih programa;

* Mentorstvo - što znači aktivni angažman u odnosu s mladima; komunikacija, nadzor, pomoć, usmjeravanje i priznanje.

Program samoorganiziranja mladih u Primorsko goranskoj županiji 2010.-2011. godine

Natječaj

Primorsko-goranska županija je u veljači 2010. godine raspisala natječaj na koji su se mogle prijaviti grupe od najmanje 5 članova. U projektnoj prijavi trebalo sje navesti osnovne podatke, ciljeve projekta, aktivnosti koje planiraju provesti i plan realizacije, te financijske troškove.

Organizacija 1. radionice - "Kako napisati projekt"

Za vrijeme natječajnog roka organizirana je prva radionica za sve grupe koje se prvi put susreću s pisanjem projektne prijave. Održana je 25. ožujka 2010. godine.

Analiza i odobrenje projekata

Po završetku natječajnog roka, prikupljene su sve prijave. Radna grupa Tima za mlade, koja je proučila sve prijave, raspodijelila je raspoloživa sredstva.

Ugovori

Grupe kojima je odobrena potpora potpisale su Ugovor s jedinicom lokalne samouprave u kojoj grupa mladih djeluje, školom ili nekom drugom javnom ili nevladinom organizacijom preko koje se može ostvariti pristup novcu.

Organizacija 2. radionice - "Kako prezentirati svoj rad"

Pri kraju roka za realizaciju projekta, 9. veljače 2011. godine, organizirana je druga radionica. Grupe su imale zadatak ispuniti evaluacijske upitnike, izraditi svoje postere i kratko usmeno prezentirati svoje projekte.

Organizacija svečanog obilježavanja – angažiranje medija

Svečano obilježavanje završetka programa organizirano je 14. lipnja 2011. godine. Na skup su bili pozvani predstavnici županije, grada, društvene zajednice, mediji, naravno i sve grupe, "stare i nove", njihovi mentori i svi oni koji su im bili podrška. Grupe su izložile svoje postere i imale su priliku prezentirati svoj rad i komentirati program. Svi sudionici dobili su bilten „Rizik“ posvećen ovom programu.

Publikacija posvećena ovom Programu

„Rizik“ broj 12, u potpunosti je posvećen ovom Programu. Predstavljene su sve grupe i njihovi projekti, te sadržaji vezani uz provođenje programa. „Rizik“ je bilten za prevenciju ovisnosti i drugih poremećaja kod djece i mladih, izdaje ga Nastavni zavod za

javno zdravstvo - Centar za mentalno zdravlje, namijenjen je onima koji rade s mladima ili su s njima povezani.

Mentorska potpora

Mentorstvo su proveli članovi Tima za mlade u obliku stalne komunikacije telefonom i e-poštom, odlaskom na njihove aktivnosti kada su grupe uputile poziv, posredovanjem s medijima, organiziranju dviju radionica, te svečanog obilježavanja završetka programa, kao i uređenje biltena „Rizik“ .

Financijska potpora

Ukupan zatraženi iznos odobrenih 20 projekata iznosio je oko 200.000 kn, što je 4 put više od raspoloživih 50.000 kn. Radni tim je imao složeni zadatak, limitirana sredstva raspodijeliti optimalno. Maksimalni iznos reduciran je na 5.000 kn. Prednost se davala neposrednim troškovima, sredstvima za rad i materijalima. Županijskoj potpori pridružilo se nekoliko jedinica lokalne samouprave; Grad Rijeka s 4.000kn, grad Rab s 1.000 kn, te općine Viškovo i Kostrena s po 1.000 kn.

Rezultati Programa u 2010 - 2011. godini

Ovaj je program vrijedan ulaganja jer je vrijednost realiziranih projekata puno veća od uloženi sredstava. Snaga sinergije, entuzijazma i zajedništva višestruko je povećala vrijednost programa. Ne radi se tu samo o materijalnim vrijednostima, nego i o vrijednostima koja su djeca i mladi dobili i stvorili u procesu realizacije svojih projekata.

Neke su grupe u međuvremenu izmijenile temu, kod nekih je došlo do izmjene članova. Unatoč svim izazovima, 17 projekata je uspješno realizirano. Teme većine projekata odnosile su se na mentalno zdravlje, što pokazuje koliko dobro mladi ljudi uočavaju ovu problematiku i potrebu.

Dojam umnožene vrijednosti možemo sagledati kroz rezultate.

Na Natječaj su se prijavile 24 grupe tj. projekta. Odobreno je njih 20, osam iz Rijeke, 5 iz riječke okolice, 3 s otoka i 4 iz Gorskog kotara. Prema dobnoj strukturi u Programu su sudjelovali osnovci u šest projekata, srednjoškolci također u 6 projekata, a studenti u sedam.

Tri projekta nisu realizirana, a u 17 realiziranih projekata djelovalo je 125 aktivnih članova. Broj sudionika iznosio je oko 500 mladih, a korisnika programa više od 3.000 osoba.

Tablica 1. Odobreni projekti u Programu samoorganiziranja mladih PGŽ u 2010. godini

		Naziv projekta	Dob članova	Broj članova	Broj sudionika	Broj korisnika
Grad Rijeka	1	Debata: učitelji i učenik	13-17 god.	5	10	170
	2	Govorništvo za zajedništvo	15-16 god.	10	16	27
	3	Od svađe do prijateljstva	11-15 god.	10	13	248
	4	Stop nasilju u vezama mladih	17-24 god.	3	12	300
	5	Mladi za mlade -"Assunta"	21-24 god.	9	20	50
	6	Svijet na dlanu	19-23 god.	5	140	100
	7	Mladi u svijetu rada – "EU Klub"	22-25 god.	5	7	150
	8	Mozaik – novi način izražavanja	10-22 god.	8	20	400
okolica Rijeke	9	Aktiviraj se – ostvari svoje intelektualne, kreativne i emocij. potencijale (Viškovo)	14-22 god.	projekt nije realiziran		
	10	Živa pozitivna (Viškovo)	14 -15 god.	5	40	500
	11	Petica za osmaše (Kostrena)	14 god.	projekt nije realiziran		
	12	Što hoću to i mogu (Matulji-Kraljevica)	22-23 god.	5	8	16
	13	Moje ideje za sutra (Kraljevica)	13 god.	5	12	30
otoci	14	Face u frci (Mali Lošinj – otok Lošinj)	14-20 god.	9	23	200
	15	Plesni korak (Rab – otok Rab)	23-26 god.	5	76	100
	16	Vatromet ljubavi (Punat- otok Krk)	16-22 god.	5	50	600
Gorski kotar	17	Mladi mladima (Vrbovsko)	17-18 god.	8	13	25
	18	Organizacija slobodnog vremena za tinejdžere (Vrbovsko)	10-14 god.	8	12	20
	19	Tečaj sviranja gitare (Moravice)	16-17 god.	projekt nije realiziran		
	20	Hrvatska pismenost u srednjem vijeku (Ravna Gora)	12-15 god.	13	25	150

Zaključak

Mentalno zdravlje u 21. stoljeću postaje sve veća potreba i sve veći prioritet. Na to ukazuju djeca i mladi koji su savršen indikator onoga što ih okružuje. Destruktivna ponašanja i mentalni problemi u ovoj populaciji pokazuju kako su problemi veliki i rastući. Stoga je dobrodošao svaki model koji doprinosi njihovom mentalnom zdravlju.

Programima, kao što je Samoorganiziranje mladih, djeca se potiču na samostalno djelovanje i pruža im se prilika da zadovoljavaju svoje potrebe za stvaranjem, zabavom i učenjem na pozitivan i koristan način. Kada su njihove potrebe ispunjene ispravnim djelovanjem, nema prostora za negativne oblike i tako to predstavlja protektivni faktor.

Dosadašnji rezultati Programa i povratne informacije od djece i mladih su toliko dobri tako da u potpunosti opravdavaju uložena sredstva i angažman.

Uloga je društvene zajednice pružiti što veću podršku, materijalnu, stručnu i tehničku, po mogućnosti osigurati što veći mentorski angažman u kojem treba dominirati poticaj i priznanje.

Model samoorganiziranja je vrijedan ulaganja. Predstavlja primjer dobre prakse. Primjenjiv je na svim razinama, a rezultati će biti veći i obuhvatniji ako razina mentorstva bude veća.

Tek će se širenjem modela u veći broj zajednica i osiguranjem prilika većem broju mladih ljudi da u njemu sudjeluje, moći očekivati i značajniji doprinos smanjenju zloupotrebe alkohola i sredstva ovisnosti.